

4. Емельянов Ю. Н. Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л.: ЛГУ, 1985. – 168 с.
5. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг / Л. А. Петровская. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
6. Жуков Ю. М. Проблема диагностики социально-перцептивной компетентности / Ю. М. Жуков, Л. А. Петровская // Активные методы обучения педагогическому общению и его оптимизации. – М., 1983. – 98 с.
7. Кравченко Т. В. Підготовка вчителя трудового навчання з основ кулінарії: дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.02 / Тамара Василівна Кравченко. – Умань, 1998. – 195 с.

Левченко Н. Г. Формирование специального понятийно-терминологического аппарата – ключевой компонент профессиональной компетентности будущих учителей технологий

В статье предложено дополнить составляющие профессиональной компетентности будущих учителей технологий отсутствующим компонентом – сформированностью специального понятийно-терминологического аппарата.

Ключевые слова: специальный понятийно-терминологический аппарат, профессиональная компетентность, будущие учителя технологий, профессиональная подготовка будущих учителей технологий.

Levchenko N. G. Forming of professional technology concepts and terminology as a key component of professional competence of the future technology teachers Teaching Science.

In this paper is consider the components of professional competence of technology teachers content and professional terminology.

Keywords: professional concepts and terminology, professional competence, future technology teachers, training future teachers of technology.

Лихолат О. В.

Слов'янський державний педагогічний університет

**“ОСНОВИ СПОЖИВЧИХ ЗНАТЬ” В ЦИКЛІ ПІДГОТОВКИ
ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ, СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ
“ОСНОВИ ДОМАШНЬОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ”**

У статті розглянуті питання змісту та педагогічних механізмів реалізації споживчої освіти при підготовці вчителя технології.

Ключові слова: споживча освіта, основи споживчих знань, споживчі знання.

Сьогодні в Україні споживча освіта вбачається невід'ємною складовою системи підготовки молодих людей до життя, складовою процесу соціалізації нового покоління нації в державі з ринковою економікою [3]. Це пов'язане з незворотними процесами демократизації нашого суспільства, прагненням нашої країни до Європейської інтеграції, входженням України в травні 2008 року до Світової організації торгівлі, процесами глобалізації у світі.

Нові виклики суспільства, перед якими постає сьогодні наша країна та система світи взаємопов'язані між собою. Освіта має бути практичною, конкретною, повинна впливати на поведінку і прагнення підростаючого покоління громадян. Вчитель технології, спеціалізації “Основи домашнього господарювання”, як ніхто інший повинен бути обізнаним у тонкощах споживчої освіти. Адже саме цей вчитель на заняттях може і повинен вчити дітей здійснювати обміркований споживчий вибір товарів та послуг у повсякденному житті, а також планувати власний бюджет та витрати.

За останні роки, починаючи з 1999 року, в Україні зроблені передумови для активного впровадження споживчих знань в систему освіти, систему підготовки молодого покоління

до повноцінного життя в сучасному суспільстві. Були розроблені окремі навчальні курси, програми профільної підготовки, окремі тематики базового курсу економіки, проекти та програми, що здійснюються силами громадських організацій [2; 5]. В 2008 році розроблений навчально-методичний посібник з основ споживчих знань, який складається з програм, методичних посібників для вчителів, робочих зошитів для учнів [7].

Відомо, що підготовка вчителя – це стратегічне завдання суспільства. Від сьогоденної діяльності вчителя залежить майбутнє цілої нації, добробут країни. Молоде покоління повинне вміти орієнтуватись у повсякденному соціальному та економічному житті. І навчити цьому нове покоління повинен вчитель технології. Адже метою трудового навчання є підготовка молодого покоління до життя і активної трудової діяльності в сучасному суспільстві [6]. Досягнення цієї мети забезпечується змістом трудового навчання і реалізується завдяки розв'язанню конкретних завдань, серед яких можна виділити завдання формування в учнів культури праці, навичок раціонального ведення домашнього господарства, виховання активної життєвої позиції, адаптивності [6]. Головним інструментом має стати споживча освіта, що акумульована в навчальному курсі “Основи споживчих знань” в циклі підготовки вчителя технології, спеціалізації “Основи домашнього господарювання”.

Мета статті полягає в аналізі джерел змісту навчального курсу “Основи споживчих знань”. Нами поставлене завдання не тільки створити новий навчальний курс та оновити зміст підготовки вчителя технології, але й розробити такі педагогічні механізми, які б допомогли набуттю майбутнім вчителем необхідних компетентностей у сфері споживчих знань.

Введення споживчих знань до циклу підготовки вчителя технологій, спеціалізації “Основи домашнього господарювання” – певною мірою данина вимогам сучасного життя. Кожен громадянин нашої країни, без виключення, є суб'єктом економічного, політичного та суспільного простору світової спільноти, що передбачає свідоме громадянство та реалізацію прав людини. Частиною таких прав є реалізація в повсякденному житті відповідної споживчої політики, що реалізується через поведінку людей при виборі, придбанні, споживанні та реалізації товарів і послуг [1].

Теоретичні знання на даному етапі підготовки молодого покоління стають засобом освіти, а орієнтація вищої школи змінюється в бік компетентнісно-орієнтованого підходу. Це зумовлено тим, що конкурентоспроможність людини на сучасному ринку праці залежить від його здатності набувати і розвивати уміння і навички, які вона може застосовувати чи трансформувати відносно цілого ряду життєвих ситуацій, освоюючи при цьому нові технології. Майбутній вчитель повинен бути підготовлений і вміти підготувати школярів до самостійної трудової життя в умовах дійсного соціально-економічного устрою.

Результатом впровадження споживчої освіти до циклу підготовки вчителя технологій має стати: уміння майбутніх вчителів орієнтуватись на ринку товарів та послуг, свідоме споживання товарів і послуг, здатність знаходити інформацію споживчого характеру, компетентність у сфері реалізації своїх споживчих прав. Отже, у майбутнього вчителя технології має бути сформована раціональна економічна поведінка, раціональне економічне мислення, що адаптоване до реального життя. Крім того, вчитель повинен донести набуту інформацію до школярів за допомогою різноманітних методичних приймів та засобів.

Досягнення нового освітнього результату підготовки молодого спеціаліста спрямовані, таким чином, на формування ключових компетентностей, які зможуть допомогти досягти рівня європейських стандартів життя, при якому споживачі знають свої права й обов'язки, мають бажання й змогу ними користуватися і виконувати їх.

Реалізувати набуті знання та вміння вчителів технології зможе за допомогою таких

аспектів діяльності в сфері загальної освіти: по-перше, за рахунок варіативної складової навчального плану загальноосвітньої підготовки, тобто шляхом уведення спеціального навчального курсу “Основи споживчих знань”; по-друге, за рахунок варіативної складової навчальної програми трудового навчання; по-третє, за рахунок позакласної та позашкільної роботи з учнівською молоддю, зокрема за допомогою системи виховних заходів, роботи спеціалізованих гуртків.

Споживчі знання сприяють створенню умов для самоствердження та самореалізації особистості протягом життя, стаючи першою сходинкою своєчасного й правильного реагування на виклики часу. Споживчі знання мають свою структуру. Основними компонентами споживчих знань є:

- соціально-культурна складова – здатність особи приймати свідомі рішення під час вибору та придбання товарів і послуг з урахуванням власної системи цінностей; узгоджувати свої дії з інтересами громади; уявляти про роль людини в соціальній системі та можливість впливу на господарські суб’єкти і державні органи з метою привернення уваги до споживача;

- інформаційно-пошукова складова – здатність знаходити і аналізувати інформацію для споживачів за допомогою всіх джерел інформації, включаючи консультантів магазинів, Інтернет-ресурсів, періодичних видань, спеціалізованої літератури, тощо;

- економічна складова – здатність пояснювати основні економічні поняття, що мають відношення до споживчої поведінки; оцінювати особисті бюджетні обмеження; планувати сімейний бюджет урахуванням його доходних та витратних статей;

- товарознавча складова – здатність оцінювати корисність товарів, кількість та якість альтернативних варіантів вибору;

- еколого-валеологічна складова – здатність оцінювати екологічні характеристики товарів та послуг; зберігати здоров’я під час споживання товарів та послуг;

- юридично-правова складова – здатність грамотно себе вести в різних ринкових ситуаціях; розуміти права та обов’язки споживачів та існуючу в Україні систему захисту прав споживачів; відстоювати власні споживчі права та свободи громадянина.

Отже, головними завданнями підготовки вчителя до впровадження споживчих знань у навчальний процес загальноосвітньої школи є:

- формування умінь знаходити та аналізувати інформацію споживчого характеру;

- формування навичок приймати свідомі рішення під час вибору та придбання товарів та послуг з урахуванням власної системи цінностей, оцінки корисності товарів й особливостей бюджетного обмеження;

- ознайомлення з правами і обов’язками споживачів та з існуючою в Україні системою захисту прав споживачів;

- формування готовності не боятися відстоювати свої права в різних конфліктних ситуаціях.

Споживчі знання сприяють розвитку споживчої поведінки, яка полягає в розподілі доходів при купівлі товарів та послуг за певний період часу з урахуванням особистісних переваг. Споживач зіштовхується з великою кількістю товарів та послуг, з яких формує власний “споживчий кошик”, тобто набір товарів та послуг, які для споживача мають певну корисність. Відомо, що споживачі намагаються максимально збільшити корисність та задоволення від витрат власного фіксованого доходу, намагаючись якомога більше задовольнити свої потреби. Така поведінка базована на розумінні основної категорії економіки – “ціни” та філософської категорії – “цінність”. У людини одна поведінка при фіксованих цінах та доходах і зовсім інша при їх зміні. Розуміння поведінки споживача є важливим аспектом підготовки майбутнього вчителя.

Споживча освіта має безмежні можливості для експерименту у викладанні, саморозвитку та самовдосконалення вчителя. Суспільство не стоїть на місці. Воно

постійно розвивається, в ньому відбуваються певні події, вносяться відповідні до цього зміни у законодавчі акти. Все це вимагає постійної мобільності від вчителя, постійного вивчення матеріалів, що стосуються споживчих знань.

Вчитель має використовувати на уроках факти з інших навчальних дисциплін, активно використовуючи при цьому міжпредметні зв'язки, що допомагає вчителю показати свою компетентність в інших сферах знань.

Наприклад, при вивченні теми “Знаки візуальної комунікації на товарах” майбутній вчитель має змогу познайомитись з маркуванням товарів, тобто вивчити дані про товар у вигляді тексту і графічних символів. Якщо зазвичай текст буває зрозумілим, то символи – ні. Отже, слід розглянути символи, які використовують для маркування товарів України та інших країн світу.

Відомо, що сучасні товарні знаки утворюють стійку систему і у сумі складають важливий розділ міжнародних стандартів. Складається він з чотирьох груп. Символи першої групи указують на екологічну безпеку товарів. Вони підтверджують, що продукт або виріб безпечний для оточуючого середовища або ж зроблений з екологічно чистих компонентів та матеріалів.

Знаки другої групи засвідчують про відповідність товару стандартам якості. Свій, суто національний значок є у кожної країни.

Третя група знаків – це загін інформаторів у складі продукту про термін його придатності. У відповідності до Закону “Про захист прав споживачів” [4] така інформація повинна бути подана на мові виробника та на мові країни в яку вона експортується. Для нашої країни важливо, щоб на товарах інформація була подана на українській мові. Саме це може свідчити про те, що перед нами не підробний товар, а товар, який пройшов сертифікацію. На імпортованих товарах нерідко зустрічаються написи на мові оригіналу. Їх всього три і запам'ятати їх не складно. Так, еквівалентом слів “вжити до...” є на різних мовах вирази – “best before”, “a consommer de preference avant”, “mindestens haltbar bis”; “термін придатності” – “expire date”, “validity”; “дата випуску” – “production date”.

Четверта група позначень містить інформацію про правила безпечного користування та правила транспортування вантажів.

Для спілкування вчителя з молоддю важливим є знання молодіжної субкультури, що призводить до захоплення та прихильності з боку учнів тому, що учитель має змогу на уроках згадувати про відомих сучасних рок-музикантів, героїв культових молодіжних фільмів. Використання реклами – це один із прикладів демонстрації знань молодіжної субкультури. В ході вивчення теми “Реклама” можуть розглядатись загальні відомості про рекламу, вивчатись питання державного і суспільного регулювання реклами.

У майбутнього вчителя повинні бути сформовані комунікативні навички. Важливо вміти спілкуватись не тільки з колегами, дітьми, але і грамотно вести діалог споживчого змісту з суб'єктами сфери торгівлі та побуту. Саме такий вчитель здатен сформувати у школярів аналогічні комунікативні навички, адже дітям завжди цікаво відчувати себе у ролі педагогів, соціологів, журналістів. Для активізації комунікативних навичок варто проводити дослідження асортиментної групи товарів, соціологічні дослідження переваг окремих груп товарів над іншими серед респондентів, якими є родичі, знайомі, друзі, мало знайомі, незнайомі.

Споживчі знання надають майбутньому учителю великі можливості творчого росту, оскільки багато непередбачуваних ситуацій в ринковій економіці, а також в сфері споживчої поведінки виходять за рамки будь-якого навчального матеріалу. Тому вчителю необхідно постійно вивчати зміни в законодавстві, події в економіці та політиці держави.

Випускник вищого навчального закладу повинен бути готовий до самостійної трудової діяльності в умовах сучасного соціально-економічного устрою. Одним із варіантів формування життєвих компетентностей майбутніх вчителів є проектна

діяльність. Робота над проектом дозволяє майбутнім вчителям технології відчувати значимість своєї діяльності, підвищує їх соціальний статус, відкриває нові можливості. Студенти, розробляючи проект, проходять всі стадії роботи над ним: збір матеріалу, його обробка, компонування проекту, узгодження з керівником, експертиза і реалізація. Дана робота не тільки допомагає розвитку життєвих компетентностей, але й допомагає майбутнім вчителям визначити слабкі сторони, над якими в подальшому потрібно працювати.

Темами проектів можуть бути: “Чисте місто” (боротьба із засміченням території міста); “Жива вода” (вивчення якості послуг водопостачання у рідному місті); “Я купую взуття” (аналіз ринку взуття та його якісних ознак); “Споживчий кошик” (порівняння цін споживчого кошика поточного та минулого року, сімей з різним достатком, різних міст та районів); “Я купую холодильник” (вивчення поведінки споживача при купівлі побутової техніки для зберігання харчових продуктів); “Оплата комунальних послуг” (вивчення тарифів та розрахунків на комунальні послуги).

Варто в процесі вивчення навчальної дисципліни “Основи споживчих знань” створювати комфортну психологічну атмосферу, намагатись робити навчальний матеріал цікавим і доступним для сприйняття. Потрібно спрямувати соціально-педагогічні чинники на вибір творчої діяльності, підбирати найоптимальніші форми розвитку особистості з метою створення умов для індивідуального розвитку майбутнього вчителя та як наслідок формування життєвих та професійних компетенцій.

Висновки. Отже, впровадження в навчальний процес підготовки вчителя технології навчального курсу “Основи споживчих знань” сприятиме індивідуальному розвитку особистості майбутнього вчителя, його комунікативних, ділових, господарчих вмінь та навичок, формуванню життєвих та професійних компетенцій. Зміст цього навчального предмету не є сталим, бо безпосередньо пов’язаний з життям суспільства, його змінами. Головним залишається розуміння та вміння організації якісного та здорового життя з дотримання прав та свобод громадян.

Подальшої розробки вимагають питання вивчення якості та безпеки окремих груп товарів, послуг житлово-комунального господарства, прав споживачів в сфері торгівельного та інших видів обслуговування в процесі підготовки вчителя технології.

Використана література:

1. Андрющенко В. А. Самозахист споживачів / В. Андрющенко. – К.: Спільнота споживачів та громадські об’єднання. – 2007. – 64 с.
2. Впровадження основ споживчих знань у систему загальної середньої освіти в Україні: Аналітичний коментар / О. О. Гриценчук, О. О. Овчарук. – К., 2007.
3. Довідник споживача / ред. Я. Кавторєва. – Х.: Фактор, 2009. – 448 с.
4. Закон України “Про захист прав споживачів” / [уклад. В. Кузнецов]. – Х.: Фактор, 2010. – 128 с.
5. Захист прав споживачів у Європейському Союзі та в Україні / Аналітичний звіт – К., 2007. – 36 с.
6. Навчальна Програма. Трудове навчання. 5-9 класи. Нова редакція. Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист від 27.08.10 № 1/11-8205).
7. Основи споживчих знань: навч.-метод. посіб. для загальноосв. навч. закл.: 1-12 кл. / Т. В. Гільберг, А. І. Довгань, С. Л. Капіруліна [та ін.]; за заг. ред. Н. В. Бескової, А. С. Єрохіної, К. О. Максименко та ін. – К.: Навч. книга, 2008. – 816 с.
8. Режим доступу: <http://www.undp.org.ua> – Спільний проект ЄС та ПРООН “Спільнота споживачів та громадські об’єднання”.
9. Режим доступу: www.consumerinfo.org.ua – портал споживача.

Лихолат О. В. “Основи потребительских знаний” в цикле подготовки учителя технологии, специализации “основы домашнего хозяйства”.

Статья посвящена проблеме содержания и педагогических механизмов реализации учебной программы “Основы потребительских знаний” при подготовке учителя технологий.

Ключевые слова: образование потребителей, основы потребительских знаний, потребительские знания.

Lyholat O. V. "The basis of the consumer knowledge" in the cycle of technology teachers training, specialization "Home economics. "

In the article the considered questions of maintenance and pedagogical mechanisms of realization of consumer education are at preparation of teacher of technology.

Keywords: *consumer education, bases of consumer knowledge, consumer knowledge.*

Макаренко А. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВПЛИВ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ І УМІНЬ

У статті обґрунтовано програму і методику експерименту, аналізуються результати, визначено сутність основних показників, критеріїв, які розкривають ефективність моделі інтеграції техніко-технологічних знань і умінь майбутніх вчителів трудового навчання у процесі вивчення виробництва й обробки конструкційних матеріалів та авторської програми, методики навчання інтегрованої навчальної дисципліни у процесі професійної підготовки майбутніх вчителів трудового навчання (технології).

Ключові слова: *тестові завдання, навчальний експеримент, показник повноти техніко-технологічних знань і умінь, рівні засвоєння техніко-технологічних знань і умінь.*

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, сучасної виробничої сфери та ринкової економіки пов'язаний з технологічним ажіотажем, який охоплює всі різновиди людської діяльності. Розширення сфери застосування технологій, розповсюдження технологічного підходу на всі галузі суспільного життя (соціальне управління, наука, освіта) несе в собі становлення технології як визначного фактору розвитку суспільства.

Метою статті є висвітлення послідовності організації та аналізу результатів педагогічного експерименту з метою перевірки моделі інтеграції техніко-технологічних знань і умінь (ТТЗУ) у процесі вивчення виробництва й обробки конструкційних матеріалів для майбутніх учителів технологій.

З метою отримання об'єктивних підтверджень про ефективність розробленої нами програми інтегрованої навчальної дисципліни "Виробництво й обробка конструкційних матеріалів" було проведено експериментальне дослідження, яке складалося з підготовчого процесу, періоду проведення експерименту, аналізу його результатів і формування висновків.

Мета експерименту полягала у дослідженні впливу визначених нами педагогічних умов реалізації інтеграції ТТЗУ до викладання технічних дисциплін на рівень професійної підготовки студентів.

Для досягнення мети експерименту було поставлено такі завдання: перевірити програму інтегрованої навчальної дисципліни на доступність; розробити методику формування інтегрованих знань і умінь студентів про виробництво й обробку конструкційних матеріалів засобами технічних завдань; визначити кінцевий рівень техніко-технологічної підготовки студентів, що навчалися за експериментальною програмою.

Підготовчий період експериментального дослідження полягав у наступному: аналіз науково-методичної літератури з проблем інтеграції та передового педагогічного досвіду створення інтегрованих навчальних курсів, методики викладання технічних дисциплін у вищій школі; наукове обґрунтування змісту та структури інтегрованої навчальної дисципліни "Виробництво й обробка конструкційних матеріалів"; розробка методики